מִי שֶׁזִּמֵּן אֶצְלוֹ אוֹרְחִים מעיר אחרת לבוא אליו ביום טוב על ידי עירוב, לֹא יוֹלִיכוּ בְּיָדָם מָנוֹת – אחר גמר סעודתם לקחת לאכול בבתיהם, כיון שבערב יום טוב היו המנות של בעל הבית, קנו שביתה כרגליו ואסור להוציאם מחוץ לתחומו. אֶלָּא אִם כֵּן זָכָה לָהֶם מָנוֹתֵיהֶם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב על ידי אחר שמשך אותם עבורם ונקנו להם בקנין משיכה, שזכין לאדם שלא בפניו. וכיון שהיו של האורחים בערב יום טוב הרי הם כרגליהם ויכולים לקחתם עמם:

גמרא

הגמרא מביאה נידון בפירות המופקדים אצל אחר, כרגלי מי הפירות: אִתְּמַר, הַמַּפְקִיד פֵּרוֹת אֵצֶל חֲבֵירוֹ, רַב אָמַר, הרי הפירות כְּרַגְלֵי מִי שֶׁהִפְקִידוֹ לוֹ – אצלו, כיון שחייב בשמירתן ובאחריותן, וּשְׁמוּאֵל אָמַר, כִּרְגְלֵי הַמַּפְקִיד שהרי שלו הם. מבארת הגמרא: לֵימָא רַב וּשְׁמוּאֵל נחלקו בדין זה משום דְּאָזוּ לְטַעֲמַיְיהוּ – כל אחד מהם סובר כשיטתו במחלוקת אחרת שנחלקו. דִּתְנַן (בבא קמא מז:), המכניס חפציו לחצר של אחר, אִם הִכְנִים בִּרְשׁוּת בעל החצר, אף שלא אמר בפירוש שישמור לו עליהם, וניזוקו החפצים, בַּעַל הֶחָצֵר חַיָּיב בנזקיו. מפני שכשנתן רשות להכניסם מן הסתם נתכוין לשומרם וכאילו אמר הכניסם ואשמור לך. רַבִּי אוֹמֵר, לְעוֹלָם אֵינוֹ חַיָּיב בנזקין עַד שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו בַּעַל הַבַּיִת בפירוש לִשְׁמוֹר. אבל בסתם לא קיבל עליו לשמרם, אלא נתכוין לומר לו הכנס ושמור אתה את חפציך. וְאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַמְכִּים שבסתם מקבל עליו בעל החצר לשמור. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, הֲלָכָה כְּרַבִּי שבסתם אינו מקבל עליו שמירה. ומעתה יש לתלות מחלוקת רב ושמואל לענין תחומין במחלוקתם בנידון זה, לֵימָא רַב שסבר שהפירות כרגלי השומר הוא משום דְּאָמַר שהלכה כְּרַבָּנָן שבסתם קיבל עליו בעל החצר שמירה, וכשם שנכנסו תחת אחריותו וחייב לשמרם כך נכנסו תחת רשותו לענין תחומין שיהיו כרגליו. וּשְׁמוּאֵל הסובר שהפירות כרגלי המפקיד ולא נכנסו תחת אחריות השומר להיות כרגליו, הוא משום דְּאָמַר שהלכה כְּרַבִּי שבסתם לא קיבל עליו בעל החצר לשמור, וכשם שלא נתחייב בשמירתן כך לא חל עליהן רשות השומר לענין תחומין להיות כרגליו.

דוחה הגמרא: שיטתם בענין קביעת תחומי הפקדון אינה תלויה בדין קבלת שמירה של הנפקד, משום שאָמַר לָךְ רַב, אֲנָא דְּאָמְרִי לענין תחומין שהפירות כרגלי השומר אֲפִילּוּ לְשיטת רַבִּי, שהרי עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי חָתֵם שאין הנפקד מתחייב בשמירת הפקדון אֶלָּא משום דְּכִסְתָמָא לֹא קַבִּיל עֲלֵיהּ נְטִירוּתָא – כל שלא אמר בפירוש שבדעתו לשמרם לא התכוין להתחייב בשמירתן, אֲבָל הָכָא – בנידון תחומי הפירות הָא מדובר דְּקַבִּיל עֲלֵיהּ הנפקד בפירוש נְטִירוּתָא – לשומרם ובאופן זה אף רבי מודה שנעשה שומר עליהן, ולכך אף לרבי הפירות כרגלי השומר. וְכֵן שְׁמוּאֵל אָמַר לָךְ, אֲנָא דְּאָמְרִי שהפירות כרגלי המפקיד אֲפִילּוּ לְרַבָּנָן הסוברים שבסתם קיבל עליו בעל החצר לשמור, שהרי עַד כָּאן לֹא קָאָמְרִי רַבָּנָן הָתָם שנכנס השור תחת אחריות בעל החצר, אֶלָּא משום דְּנִיחָא לֵיהּ לְאִינִישׁ דְּנִיקּוּם תּוֹרֵיהּ בִּרְשׁוּתֵיהּ דְּבַעַל חָצֵר – נוח לו לאדם שיעמוד שורו ברשות בעל החצר לשומרו דְּמשום כך אִי מַזִּיק לֵיהּ השור לבעל החצר לֹא מִיחַיַּיב בעל השור בנזקיו. אֲבָל הָכָא – לענין תחומין, מִי נִיחָא לֵיהּ לְאִינִישׁ דְּלִיקּוּם פֵּירֵיהּ בִּרְשׁוּתֵיהּ דְּחַבְרֵיהּ – וכי נוח לו לאדם שיעמדו פירותיו ברשות חבירו להיות כתחומו, והרי יאסר על הבעלים להוליכן כתחומו. ולענין זה ודאי אף רבנן יסברו שאין הפירות כרגלי השומר.

מקשה הגמרא על שיטת רב: תְּנַן במשנתינו גבי מי שהיו פירותיו בעיר אחרת, וְאִם עֲרַב הוּא – הבעלים ללכת לאותה העיר, פֵּירוֹתָיו כְּמוֹתוֹ ויכול להביאם אצלו. וְאִי אָמְרַתְּ שפירות המופקדים דין תחומן כְּרַגְלֵי מִי שֶׁהִפְקִידוּ אֶצְלוֹ ולא כרגלי הבעלים, כִּי עֲרַב הוּא מַאי הָוֵי – מה מועיל שהבעלים עירב, הלא הפירות כרגלי השומר. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא, אָמְרִי בֵּי רַב – בבית מדרשו של רב תירצו, שאין משנתינו עוסקת־בפירות שהופקדו ברשות אחר, אלא בְּגוֹן שֶׁיָּחִד והשאיל לוֹ בעל הבית קֶרֶן זָוִית בביתו להניח שם פירותיו, וכיון שהפירות עדיין מונחים ברשות הבעלים, אף לדעת רב הרי הם כרגלי הבעלים, ולכך מועיל עירובו.

מוסיפה הגמרא להקשות על רב: תָּא שְׁמַע מהסיפא של משנתינו, מִי שֶׁזִּמֵּן אֶצְלוֹ אוֹרְחִים מחוץ לתחום ביום טוב לבוא אליו על ידי עירוב, לֹא יוֹלִיכוּ בְּיָדָם מָנוֹת לבתיהם אֶלָּא אִם כֵּן זָכָה לָהֶם את מָנוֹתֵיהֶם בקנין מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. וְאִי אָמְרַתְּ שדבר המופקד ביד אחרים הרי הוא כְּרַגְלֵי מִי שֶׁהִפְקִידוּ אֶצְלוֹ, כִּי זָכָה לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר מַאי הָוֵי, הרי גם אחר שזכו בהם נשארו המנות מופקדים ביד בעל הבית והרי הם כרגליו, וכיצד הותר להם להוליך המנות לבתיהם. מתרצת הגמרא: הָכָא נַמִּי – גם בסיפא יש לפרש שכֵּיוָן שֶׁזָּכָה לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר הרי זה כְּמִי שֶׁיָּחִד לוֹ – לאורחים קֶרֶן זָוִית דְּמֵי, ולכך המנות היו ברשותם מערב יום טוב והרי הם כרגליהם. עוד מתרצת הגמרא: וְאִיבָּעֵית אֵימָא, בנידון משנתינו גם רב מודה שהמנות כרגלי האורחים, על אף שהיו מופקדים ביד אחר, משום שזָּכָה שַׁאנִי – באופן זה שזיכה להם את המנות כדי שיוכלו להביאם לביתם ביום טוב, ודאי נתכוין להוציאם משביתתו ולהכניסם לשביתתם, ולכך על אף שהמנות עדיין מופקדים ברשותו הרי הם כרגלי האורחים.

* * *

מביאה הגמרא: רַב חָנָא בַּר חֲנִילַאי התארח בעיר אחרת ועירב ללכת לביתו ביום טוב, ובערב יום טוב תָּלָא בְּשָׂרָא בְּעִבְרָא דְּדָשָׂא – תלה את הבשר שקיבל מטבחי אותה העיר בבריח הדלת שבאכסניתו, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא לשואלו אם עירובו מתירו להוליך את הבשר לביתו, אָמַר לֵיהּ רב הונא, אִי אַתְּ תָּלִית זִיל שְׁקוֹל – אם אתה עצמך תלית את הבשר רשאי הנך להוליכו, וְאִי אִינָהוּ תָּלוּ לָךְ לֹא תִּשְׁקוֹל – ואם הטבחים תלו זאת עבורך, אל תוליכו לביתך. מקשה הגמרא: וְאִי אִיהוּ תָּלָא מִי שָׁקֵיל – אם הוא עצמו תלה את הבשר בבית מארחו האם רשאי להוליכו לביתו על ידי עירובו, וְהָא רַב הוּנָא תַּלְמִיד דְּרַב הֲוָה, וְאָמַר רַב כְּרַגְלֵי מִי שֶׁהִפְקִידוּ אֶצְלוֹ, וכן בשר זה יש לו להיות כרגלי המארחים שבביתם הוא מופקד. מתרצת הגמרא: שַׁאנִי – שונה מקרה זה שתלה בְּעִבְרָא דְּדָשָׂא, דְּכיון שהוא עצמו תלה ולא מסר זאת למארחיו לשמור, הרי זה כְּמִי שֶׁיָּחִד לוֹ קֶרֶן זָוִית דְּמֵי. ומודה רב שהוא כרגלי המפקיד.

* * *

שואלת הגמרא על החלק השני בפסקו של רב הונא: אָמַר לֵיהּ רַב חִלֵּל לְרַב אַשֵׁי, וְאִי אִינָהוּ תָּלוּ לֵיהּ לֹא שָׁקֵיל – אם הם תלו עבורו האם אינו כרגליו ואסור לו להוליכו חוץ לתחום העיר, וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל, שׁוֹר שֶׁל פִּשְׁטָנִים – מפטם בהמות למכרם לבני העיר, חֲרֵי הוּא כְּרַגְלֵי כָּל אָדָם הקונה ממנו, כיון שחישב עליו מערב יום טוב להעמידו ברשות הקונה שיהיה כרגליו. ואם כן אף הטבחים שתלו את הבשר לרב חנא בר חנילאי, הרי דעתם היה שיקנה שביתה ברשותו, וצריך להיות כרגליו. עוד שואלת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַב רַבְנָא לְרַב אַשֵׁי, וְאִי אִינָהוּ תָּלוּ לֵיהּ לֹא שָׁקֵיל, וְהָאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה כְּרַבִּי דּוֹסָא שאמר לעיל (לז:), המוסר בהמה ביום טוב לרועה היחיד בעיר הרי הבהמה כרגלי הרועה, משום שדעת בעלי הבהמות למוסרם לו למרעה. הרי שמי שבדעתו היה להעמיד חפציו ברשות אחר שיקנה שביתה ברשותו, מועיל להיות כרגליו, וכל שכן במקרה של רב חנא בר חנילאי שהטבחים העמידו את הבשר מבעוד יום ברשותו ממש ודעתם היתה עליו בבירור, שיהיה כרגליו, ומדוע אמר רב הונא שאסור לו להוליכו כרגליו. עוד שואלת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַב אַשֵׁי לְרַב כַּהֲנָא, וְאִי אִינָהוּ תָּלוּ לֵיהּ לֹא שָׁקֵיל, וְהָתְנַן (לעיל לז.), הַבְּהֵמָה וְהַכֵּלִים כִּרְגְלֵי הַבְּעָלִים, משום שכל חפץ תחומו נגרר אחר בעליו, ואף כאן כיון שהטבחים תלו זאת עבור רב חנא, הרי הוא בעלים על הבשר ודינו להיות כרגליו.

מחמת שאלות אלו חוזרת בה הגמרא מההבנה הפשוטה בדברי רב הונא, ומפרשת באופן אחר: אין כוונת רב הונא לאסרו להוליכו משום איסור תחומין, אֶלָּא כוונתו לאסור עליו את הבשר משום

המשך בעמוד קפ

דינו של רב (חולין צה.) שבשר שנתעלם מן העין אסור באכילה [שמא החליפוהו בבשר אסור], ואף שעל כל אדם שתלו לו בשר אין לאסרו עליו, כיון שלא מסיח דעתו ממנה, מכל מקום שֶׁאנִי רַב חָנָא בַּר חֲנִילַאי מכל אדם, כיון דְּנַבְרָא רַבָּה הוּא וְטָרִיד בִּשְׁמַעְתָּתֵיהּ – אדם גדול הוא ועסוק בלימודו ומתוך כך שוכח שאר ענייניו, וחשש רב הונא שרב חנא הסיח דעתו ממנה ואסרה. וְעל כֵּן הָכִי קָאָמַר לֵיהּ רב הונא, אִי אַתְּ תָּלִית אִית לָךְ סִימָנָא בְּגַוֵּויהּ – אם אתה עצמך תלית את הבשר ודאי יש לך סימן בו, וְגם לֹא מַסְּחַת דַּעְתָּךְ מִנֵּיהּ – מהבשר, שכיון שעשית בה מעשה, קרוב אתה יותר ליתן דעתך עליה, ולכך זִיל וּשְׁקוֹל אותה לאכלה. וְאילו אִי אִינָהוּ תָּלוּ לָךְ – אם הם תלו עבורך, כיון שלא נתעסקת בה מַסְּחַת דַּעְתָּךְ ממנה ונתעלמה מן העין, וְלכך לֹא תִּשְׁקוֹל אותה לאכלה:

* * *

משנה

משנתינו חוזרת לדון בעניני מוקצה. מביאה המשנה: אֵין מַשְׁקִין וְשׁוֹחֲטִין ביום טוב אֶת הבהמות הַמְּדָבְרִיּוֹת, כיון שלא היה דעתו עליהם מבעוד יום ואסורים משום מוקצה. אֲבָל מַשְׁקִין וְשׁוֹחֲטִין אֶת הבהמות הַבַּיְתִיּוֹת. מבארת המשנה: אֵלּוּ הֵן בַּיְתִיּוֹת המותרות, אלו בהמות הַלָּנוֹת בָּעִיר, ואלו הן הַמְּדָבְרִיּוֹת שאסורות, הַלָּנוֹת בַּאֲפָר – באחו מחוץ לעיר:

* * *

גמרא

הגמרא מקשה על לשון המשנה: לָמָּה לִי לְמֵימַר מַשְׁקִין וְשׁוֹחֲטִין רק ביתיות, והלא השקאה מותרת בין בביתיות ובין במדבריות. מתרצת הגמרא: עיקר דין המשנה בא ללמדנו איזו בהמה מותרת ואיזו אסורה, אך מֵילְתָא אַגַּב אוֹרְחֵיהּ קָא מַשְׁמַע לָן – אגב כן השמיענו התנא עצה טובה, דְּלִשְׁקֵי אֵינָשׁ בְּהֶמְתּוֹ וְהָדַר לְשָׁחוֹט – שישקה אדם את בהמתו קודם השחיטה מִשּׁוּם סְרָכָא דְּמַשְׁכָא – כדי שיהא נוח להפשיט את העור אחר השחיטה ולא ידבק חזק לגופה.

* * *

מביאה הגמרא: תָּנוּ רַבָּנָן, אֵלּוּ הֵן מְדָבְרִיּוֹת האסורות משום מוקצה וְאֵלּוּ הֵן בַּיְתִיּוֹת שאינם מוקצות, מְדָבְרִיּוֹת הם כָּל שֶׁיּוֹצְאוֹת מהעיר בְּפֶסַח וְרוֹעוֹת בָּאָפָר – באחו, מקום מרעה מחוץ לעיר וְחוזרות ונִכְנָסוֹת לעיר בְּרִבִיעָה רִאשׁוֹנָה – בחודש מרחשון שהוא זמן תחילת הגשמים. וְאֵלּוּ הֵן בַּיְתִיּוֹת, כָּל שֶׁיּוֹצְאוֹת וְרוֹעוֹת ביום מחוץ לַתְּחוּם העיר וּבָאוֹת בלילה וְלָנוֹת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם. רַבִּי אוֹמֵר, בין אֵלּוּ הנכנסות בלילה וּבין אֵלּוּ הנכנסות במרחשון, כיון שסופן לשוב לעיר, בַּיְתִיּוֹת הֵן ודעתו עליהם. אֲלָא אֵלּוּ אֵלּוּ הֵן מְדָבְרִיּוֹת האסורות משום מוקצה, כָּל שֶׁיּוֹצְאוֹת וְרוֹעוֹת בָּאָפָר, וְאֵין נִכְנָסוֹת כלל לַיָּשׁוּב לֹא בִּימוֹת הַחַמָּה וְלֹא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים.

מקשה הגמרא: איך שנינו שביאר רבי מהם המדבריות האסורות משום מוקצה, וּמִי אִית לֵיהּ לְרַבִּי איסור מוּקְצֶה, וְהָא בְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי מֵרַבִּי, פַּצְעִילֵי תְּמָרָה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַהוּ – האם לדעת רבי שמעון יש איסור מוקצה אף במין תמרים שאינם בשלים באילן לעולם, ותלשום והניחום בכלים העשויים מענפי הדקל כדי שיובשלו, כשם שלדעתו גרוגרות וצימוקים שהניחם ליבוש מוקצים הם, וְאָמַר לֵיהּ רבי, אֵין מוּקְצֶה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן

אֶלָּא גְּרוֹגְרוֹת וְצִמּוּקִין בַּלָּבָד, משום שבתחילה היו ראוים למאכל והוא עצמו דחאם בידים והקצם על ידי שהניחם ליבשן ופסלם מאכילה, אך בפצעילי תמרים, על אף שהניחם להבשל בחמה עדיין לא פסלם מאכילה שהרי יש שאוכלים אותן כך, ולכך אינם מוקצים לדעת רבי שמעון. ומזה שביאר רבי לבנו מה דעת רבי שמעון בפצעילי תמרה, סברה הגמרא שאף רבי סובר כמוהו שאין איסור מוקצה אלא בכגון גרוגרות וצימוקים שדחה אותם בידים, ואם כן איך סבר רבי שהמדבריות מוקצות הם, והרי לא דחאם בידים. ₋הגמרא מתרצת בשלשה אופנים: אִיבָּעֵית אֵימָא, הָנֵי נַמֵּי – גם המדבריות שאינם באות לישוב כלל הם כִּגְרוֹגְרוֹת וְצִמּוּקִין דָּמֵי שמקצה אותן מאצלו בידים. וְאִיבָּעֵית אֵימָא, שמה שהשיב רבי לבנו, לְדִבְרֵיו דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן קָאָמַר, וְלֵיהּ לֵא סְבִירָא לֵיהּ – אך הוא עצמו אינו סובר כרבי שמעון אלא כרבי יהודה שגם כשלא מקצה בידים הרי זה מוקצה. וְאִיבָּעֵית אֵימָא, שאמנם רבי סבר כרבי שמעון, ולכך הוא עצמו סובר שאין איסור מוקצה אף במדבריות, ומה ששנינו שאמר רבי שמדבריות שאינם נכנסות לישוב כלל הרי הם מוקצות, לְדִבְרֵיהֶם דְּרַבָּנָן הסוברים שיש מוקצה קָאָמַר לְהוּ, וכך אמר להם, לְדִידִי – לשיטתי אֵין כלל דין מוּקְצֶה בבהמות, ומותר לשוחטם, אֶלָּא לְדִידְכוּ שיש דין מוקצה בבהמות, אוֹדוּ לִי מִיהַת – תודו לי לכל הפחות הֵיכָא דְּיוֹצְאוֹת וְרוֹעוֹת בְּפֶסַח וְנִכְנָסוֹת בְּרֵבִיעָה רִאשׁוֹנָה, דְּכיון שלבסוף חוזרות לישוב, דעתו עליהם וכִּבְיָיתוֹת הֵן, וְאָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן, לֹא כדבריך, אלא כל שלא חוזרות בכל יום לעיר, מִדְּבָרִיוֹת הֵן.

הדרן עלך משילין פירות וסליקא מסכת ביצה